

Izvorni naučni članak
UDK: 811.111'276.6:658
811.111'255=164.41

MORFOSINTAKSIČKE KARAKTERISTIKE KOLOKACIJA U POSLOVNOM ENGLISKOM I NJIHOVI PREVDNI EKVIVALENTI

Lidija Orčić

Državni univerzitet u Novom Pazaru, Departman za filološke nauke

Kolokacije su višečlani izrazi koji su u poslednjim decenijama dobile sve veću pažnju u istraživanju jezika. Ovaj rad se bavi kolokacijama u terminologiji poslovnog engleskog. Predmet istraživanja je šest tipova kolokacija (imenica + glagol, glagol + imenica, pridev + imenica, a + imenica¹ + of + imenica², adverb + pridev, glagol + adverb). Cilj istraživanja je da se ispita koji su mehanizmi primenjeni u njihovom prevođenju. Primenjene su metode obzervacije i analize. Utvrđeno je da se prilikom prevođenja kolokacija sa engleskog ovaj spoj reči prevodi odgovarajućom kolokacijom u srpskom jeziku ili se prevodi reč za reč. Uočeni su takođe primeri gde se kolokacija prevodi jednom reči, ali kod nekih postoji mogućnost prevoda jednom reči, ali i kolokacijom. Nisu brojni ali su primećeni i primeri gde je upotrebljena višečlana konstrukcija koja se razlikuje od kolokacije u engleskom jeziku.

KLjučne reči: kolokacija, terminološka kolokacija, prevođenje, poslovni engleski

UVOD

Kolokacije predstavljaju relativno složen predmet istraživanja. Prema nekim definicijama to je grupa reči koja se javlja u skladu sa gramatičkim pravilima, ali, zapravo, predstavlja leksičke jedinice koje stvaraju odgovarajući međusobni odnos (Carter, 1987). One su tipične, specifične i karakteristične kombinacije reči (Hausmann, 1985) koje se ponavljaju u fiksiranom sledu, a u datom spoju zadržavaju svoje značenje (Benson, 1989). U ovome radu kolokaciju definišemo kao spoj dve ili više leksičkih jedinica koje stupaju u međusobni odnos u skladu sa pravilima kolokiranja, pri čemu je sled kolokata relativno ustaljen, predvidiv i stabilan, a značenje celog spoja je prozirno čak i u slučajevima kada neki od elemenata ima preneseno značenje.

Reč 'kolokacija' se koristila već od XVII veka (Pervaz, 1988), ali većina lingvista Johna F. Firtha naziva ocem kolokacije (Martynska, 2004). Poznata je njegova tvrdnja: "You shall know a word by the company it keeps!" (Firth, 1957) („Reč se prepoznaje po društvu u kom se obično nalazi“ (Prčić, 2008)). U drugoj polovini 20. veka kolokacije su postale predmet izučavanja različitih lingvističkih pravaca, što je

dovelo do stvaranja različitih međusobno povezanih, ali često i isprepletanih pristupa. Definicije i zaključci u jednom iniciraju razvoj drugog (npr. leksički i korpusni), ili se, pak, rezultati u jednom primenjuju u drugom (npr. leksikografski i pedagoški). Najvažniji pravci i njihovi najpoznatiji predstavnici su: leksički (R. Carter, M.A.K. Halliday), korpusni (J.M. Sinclair, F. Smadja), leksikografski (H.E. Palmer, M. Benson), pedagoški (H.E. Palmer, M. Lewis), frazeološki (A. Cowie, F.J. Hausman) i semantički (F.R. Palmer, R. Hasan) (Stojičić, 2010).

Lingvistički tokovi u svetu uticali su i na istraživanja na našem području. Naučno proučavanje kolokacija je započeto u okviru projekta Instituta za strane jezike i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu pod naslovom „Istraživanja u oblasti stranih jezika i književnosti“ (1981-1985), potprojekat „Kolokacije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku“ (1982-1985). Nažalost, projekat nije do kraja završen, tako da planirani rezultat (rečnik kolokacija) nije ostvaren (Orčić, 2011). U novije vreme na temu kolokacija postoji više pojedinačnih radova. Da spomenemo T. Prčić (2008) koji daje veoma koncizno, sistematski razloženo i razumljivo izlaganje, a V. Stojičić (2010) još detaljnije piše o kolokacijama.

Razlozi za bitno razumevanje i usvajanje kolokacija su višestruki. S obzirom na to da nisu neizostavno jednake u svakom jeziku, učenje stranog jezika je olakšano kada se međusobno značenjski i funkcionalno povezane jedinice uče kao celine, a ne kao pojedinačne reči koje tu celinu grade. Poznavanje značenja kolokacija omogućava tečniju i lakšu konverzaciju, ali i brže i preciznije prevođenje iz jednog jezika u drugi. Osim toga, polisemičnost nekih reči se razrešava u kolokacijama. Imajući u vidu podatak da ne postoji dvojezični rečnik kolokacija na našem jeziku, dobili smo potsticaj za istraživanje ovog problema.

Rad je orijentisan na kolokacije u oblasti poslovnog engleskog jezika. Kako je formiran korpus i koji je metod rada objašnjeno je u drugom poglavlju. Treće poglavlje daje prikaz različitih strukturnih pristupa kolokacijama: objašnjena su svrstavanja prema shvatanjima savremenih lingvista, a zatim je u četvrtom poglavlju, na osnovu jedne klasifikacije koju smo usvojili kao radni okvir, izvršena analiza šest različitih grupa, pri čemu su prikazani problemi, ali i moguća rešenja prilikom njihovog prevođenja.

1. Korpus i metod

Korpus za ovaj istraživački rad predstavljaju reči iz Oxford Business Dictionary for Learners of English (Parkinson, 2005), savremenog rečnika sa više od 30.000 reči iz oblasti poslovnog engleskog. U prvoj etapi sakupljanja izdvojeno je 1000 reči obeleženih zvezdicom, koje su, prema uputstvima urednika, važne u ovoj terminologiji (Parkinson, 2005). U drugoj fazi smo beležili reči sa kojima ovi izdvojeni termini ostvaruju kolokacioni odnos, a u tu svrhu upotrebljen je Oxford Collocations Dictionary for Students of English (McIntosh, 2009), pri čemu se vodilo računa da su to kolokacije iz oblasti poslovne ekonomije. Ovako dobijene kolokacije svrstane su prema podeli Prčića (2008), a zatim se pristupilo prevođenju. Osnovna metoda u radu je opservacija i analiza.

2. Različiti strukturni pristupi kolokacijama i njihova podela

Kolokacije mogu da se podele na različite načine, što dokazuju i različiti načini na koje lingvisti svrstavaju ove jezičke jedinice.

U uvodu u The BBI Dictionary of English Word Combinations kolokacije Benson, Benson & Ilson (1997) kolokacije dele na gramatičke (G kolokacije, koje nazivaju koligacijama) i leksičke (L kolokacije), koje su predmet našeg istraživanja. Njihova klasifikacija leksičkih kolokacija sastoji se od sedam modela. U prvu grupu leksičkih kolokacija svrstavaju kolokacije koje se sastoje od glagola (najčešće tranzitivnog), i imenice/zamenice, a ovu vrstu kolokacija nazivaju CA kolokacijama (eng. CA = 'creation/activation') (npr. set an alarm, NAMESTITI BUDILNIK). U drugu grupu leksičkih kolokacija svrstavaju glagole koji označavaju iskorenjivanje (eng. 'eradication') i/ili poništavanje (eng. 'nullification') u kombinaciji sa imenicom, a tako fiksirane leksičke kombinacije nazivaju EN kolokacijama (eng. 'eradication/nullification') (npr. keep a promise, ODRŽATI OBEĆANJE). Treća grupa se sastoji od (jednog ili više) prideva koji kolociraju sa imenicom (npr. formidable challenge, TEŽAK IZAZOV), ali i kolokacije tipa imenica + imenica zbog toga što se u engleskom jeziku imenice često koriste u funkciji premodifikatora (npr. house arrest, KUĆNI PRITVOR). Četvrtu grupu karakterišu dva elementa: imenica i glagol. U kolokacijama ovog tipa glagol označava radnju koju osoba ili stvar obavlja, tj. navodi karakteristiku koju osoba ili imenovani predmet poseduju (npr. blood circulates, KRV CIRKULIŠE). Kolokacije u petoj grupi sastoje se od dve imenice, ali i neodređenog člana a koji prethodi prvoj imenici i prepozicije of koja se nalazi između dve imenice. Leksički spojevi u ovoj grupi se mogu podeliti na one koje ukazuju na velike celine kojima imenica pripada (npr. a bouquet of flowers, BUKET CVEĆA) i specifične, konkretne, manje jedinice nečeg što je veliko, ili opšte (npr. an article of clothing, ODEVNI PREDMET). Šestu grupu čine kolokacije tipa prilog + prideva (npr. deeply aware, DUBOKO SVESTAN), a sedmoj su kolokacije koje se sastoje od glagola i priloga (npr. argue heatedly, ŽUČNO RASPRAVLJATI).

Ova podela na sedam vrsta kolokacija nije jedinstveno prihvaćena. Postoje lingvisti koji su kolokacije svrstali na nešto drugačiji način. Jedan od njih je Hausmann (1990) koji je dao sledeću klasifikaciju: 1) glagol + imenica (objekat) (npr. to stand a chance, ODOLETI ISKUŠENJU); 2) pridev + imenica (npr. heavy smoker, STRASTVENI PUŠAČ); 3) imenica (subjekat) + glagol (npr. heart palpitates, SRCE PULSIRA); 4) imenica + imenica (npr. a pack of dogs, ČOPOR PASA); 5) prilog + pridev (npr. deeply disappointed, DUBOKO RAZOČARAN); 6) glagol + prilog (npr. hurt badly, JAKO BOLI).

Pored gorepomenutih grupa Aisenstadt (1981) navodi i kolokacije koje se sastoje od glagola + prepozicije + imenice (npr. come to a decision, DOĆI DO ODLUKE).

Hill i Lewis (2000) razvrstavaju kolokacije u pet kategorija. Smatraju da se javljaju u sledećim kombinacijama: 1) pridev + imenica (npr. fatal accident, SMRTONOSAN UDES); 2) glagol + imenica (npr. accept responsibility, PRIHVATITI ODGOVORNOST); 3) imenica + glagol (npr. gap widened, JAZ SE PRODUBIO); 4) prilog + pridev (npr. potentially embarrassing, POTENCIJALNO

POSRAMLJUJUĆI); 5) glagol + prilog (npr. discuss calmly, RASPRAVLJATI TIHO). Hill (2000: 52) dodaje još četiri kombinacije: 1) imenica + imenica (npr. pocket calculator, DŽEPNI DIGITRON); 2) prilog + glagol (npr. half understand, DELIMIČNO RAZUMETI); 3) glagol + pridev + imenica (npr. learn a foreign language, UČITI STRANI JEZIK); 4) glagol + predlog + imenica (npr. speak through an interpreter, GOVORITI PREKO PREVODIOCA).

U predgovoru Oxford Collocations Dictionary for Students of English (McIntosh, 2009) kolokacije se smatraju spojevima reči koje u sebi sadrže imenicu, glagol ili pridev. Kolokacije u kojima je jedan od kolokata imenica mogu se naći u sledećim kombinacijama: pridev + imenica (npr. bright light, JASNO SVETLO); kvantifikator + imenica (... of) (npr. a beam of light, SNOB SVETLA); glagol + imenica (npr. emit light, EMITOVATI SVETLO); imenica + glagol (npr. light shines, SVETLO SIJA); imenica + imenica (npr. a light source, IZVOR SVETLA); predlog + imenica (npr. by the light of the moon, MESEČEVOM SVETLOŠĆU); imenica + predlog (npr. the light from the window, SVETLO S PROZORA). Kolokacije u kojima je jedan kolokat glagol su sledeći primeri: 1) prilog + glagol (npr. choose carefully, PAŽLJIVO ODABRATI); 2) glagol + glagol (npr. be free to choose, BITI SLOBODAN DA ODLUČIŠ); 3) glagol + predlog (npr. choose between two things, ODLUČITI IZMEĐU DVE STVARI). Kolokacije u kojima je jedan kolokat pridev nalazimo u sledećim kombinacijama: 1) glagol + pridev (npr. make something safe, UČINITI NEŠTO BEZBEDNIM); 2) prilog + pridev (npr. perfectly safe, SAVRŠENO BEZBEDAN); 3) pridev + predlog (npr. safe from attack, BEZBEDAN OD NAPADA).

Prčić (2008) govori o semantičkim jedinicama (imenicama, glagolima, pridevima i prilozima) koje se kombinuju na nekoliko načina i tako stvaraju različite tipove kolokacija. Lekseme koje ulaze u sklop kolokacije kolociraju u oba smera, s tim što se nalaze u hijerarhijskom odnosu: jedan kolokat ima primarni odnos (glavni je nosilac značenja i predstavlja težište u kolokaciji), a drugi sekundarni (bliže određuje ili opisuje primarni). Među njima postoji odnos privlačnosti, s tim što je snaga privlačnosti jača kod primarnog kolokata. Upravo zbog toga, ukoliko se odlučimo za jedan kolokat, moguće je predvideti koji je drugi kolokat koji će se javiti. Prčić (2008) predlaže šest osnovnih i najvažnijih tipova kolokacija: 1) imenica + glagol (npr. fog lifts, MAGLA SE DIŽE); 2) glagol + imenica (npr. gain experience, STEĆI ISKUSTVO); 3) pridev + imenica (npr. heated debate, ŽUČNA RASPRAVA); 4) glagol + prilog (npr. work hard, NAPORNO RADITI); 5) prilog + pridev (npr. hugely successful, IZVANREDNO USPEŠAN); 6) a + imenica1 + of , GENITIV + imenica2 (npr. a glimmer of hope, TRČAK NADE).

Iako već na prvi pogled mogu da se primete neujednačenosti, u isto vreme može da se zaključi da su neke kombinacije prisutne u svim pristupima. Treba napomenuti da su u svim podelama prisutne kolokacije tipa glagol + imenica, pridev + imenica, imenica + glagol, prilog + pridev, kao i glagol + prilog, imenica + imenica. Podele koju daju Hausmann i Prčić su identične, a od BBI podele se razlikuju samo po tome u tome što Benson, Benson i Ilse razlikuju dve vrste glagola. Ove tri podele su identične i kada se radi o kolokacijama imenica + imenica, čija preciznije prikazivanje je zapravo a + imenica1 + of , GENITIV + imenica2. Nešto drugačije shvatanje imaju Hill i Lewis, kao i autora Oxford Collocations Dictionary for

Students of English gde konstrukcija koje spoj imenica + imenica definišu kao kolokaciju. Takođe kod njih primećujemo nešto širu klafisikaciju kolokacija u koje, osim imenica, glagola, prideva i priloga, uvrstavaju i spojeve s predlozima. Osim toga, važno je uočiti da prema njihovoj podeli kolokacije imaju više od dva kolokata.

U ovom radu usvojena je poslednje prikazana podela (Prčić, 2008). Smatramo da je kolokacija binarni spoj imenica, glagola, prideva i priloga, pri čemu spoj imenica + imenica, kao i glagol + glagol ne smatramo kolokacijama, nego drugim višečlanim spojevima reči koje nisu predmet ovog istraživanja.

3. Analiza tipova kolokacija

Korpus koji istražujemo sadrži šest tipova kolokacija (podela prema Prčiću). Analiziraćemo ih, a zatim ćemo se pozabaviti njihovim prevodenjem.

3.1. Kolokacije tipa: imenica + glagol i njihovo prevodenje

Kolokacije ovoga tipa funkcionišu na nivou rečenice: postoji subjekat, koji je slobodno izabran i nakon toga sledi predikat. Primarni kolokat je imenica, a sekundarni je glagol koji pokazuje šta subjekat radi. Ovo je jedini tip kolokacija gde se realizuje rečenica, za razliku od ostalih spojeva koji stvaraju sintagme. Imenice zauzimaju važno mesto u svakoj terminologiji, pa i u poslovnom engleskom. One su brojne, ali će u ovom delu biti spomenute samo neke.

Imenice koje su ušle u ovaj korpus mogli bismo grubo da svrstamo u one koje označavaju zaposlene i korisnike usluga (employee, employee, customer, consumer, itd.), organizacione forme u poslovanju (company, enterprise, bank, association, factory, firm, union, itd.), ekonomske pojave (deficit, demand, sale, strategy, supply, competition, itd.), ekonomska stanja (depression, inflation, shortage, deflation, itd.), sredstva ekonomskog poslovanja (asset, bill, benefit, ad, advertisement, cost, currency, debt, loan, investment, money, market, profit, rate, share, stock, tax, itd.).

Kolokacioni opseg imenica je različit. Kod imenice company je velik (kolocira sa glagolima make, manufacture, produce, sell, supply, expand, grow, merge, fail), a i kod imenice price (kolocira sa glagolima climb, double, go up, increase, jump, rise, shoot up, skyrocket, soar, collapse, drop, fall, go down, plummet, plunge, slump, tumble, fluctuate, swing, itd.). S druge strane, kod nekih imenica opseg je mnogo manji (npr. imenica association kolocira sa glagolom meet, dok imenica auction kolocira sa take place).

Prevodenje. U prevodenju je uvek potrebno prvenstveno konsultovati rečnike iz date oblasti, u ovom slučaju poslovnog engleskog i ekonomije. Iako je potreba velika (Prčić, 2014), u oblasti leksikografije u Srbiji zanimanje za kolokacije je tek nedavno počelo da uzima maha (Stojičić, 2010). U srpskom jeziku ne postoji nijedan rečnik kolokacija, pa su u ovom radu korišćeni drugi dvojezični rečnici navedeni u daljem tekstu. U primerima gde nema naznake koji je izvor upotrebljen, autor nudi svoj prevod.

Analiziranjem prevodnih ekvivalenata kolokacija ovog tipa nisu uočena velika odstupanja od principa prevodenja reč za reč, što je u skladu sa zaključkom Gotštajn (1986). U nekim slučajevima u srpskom jeziku imenice ne kolociraju sa glagolima sa

kojima kolociraju u engleskom, što ima za posledicu drugačije prevodne ekvivalente. Problemi nastaju kada u srpskom ne postoje termini koji su izdiferencirani kao u engleskom jeziku. Tako, npr. imenica *company* kolocira sa glagolima *make something / manufacture something / produce something*. Prema rečniku Longman Dictionary of Contemporary English reč *make* znači [TO MAKE OR PREPARE SOMETHING BY COMBINING MATERIALS OR PUTTING PARTS TOGETHER], što je u prevodu PRAVITI. Međutim, kada se radi o glagolu *manufacture*, koji znači [TO MAKE GOODS IN LARGE QUANTITIES FROM RAW MATERIALS OR PARTS, USING MACHINERY], i *produce* koji znači [TO MAKE OR GROW THINGS TO BE SOLD, ESPECIALLY IN LARGE QUANTITIES], u srpskom jeziku za oba glagola koristimo ekvivalent PROIZVODITI koji u sebi ne sadrži ona značenja koja su sadržana i u engleskim glagolima, tj. ne implicira se upotreba mašina koja je inače sadržana u glagolu *manufacture*, ali ne i u *produce*.

3.2. Kolokacije tipa: *glagol + imenica*

Kolokacije *glagol + imenica* predstavljaju najfrekventniji tip u različitim vrstama tekstova (Felbabov, 1988; Bartsch, 2004), a prema nekima i najvažniji (Nesselhauf, 2003). Primarni kolokat je imenica, kao objekat, dok sekundarni ukazuje na ono šta se sa tim objektom obično radi (Prčić, 2008). U ovoj grupi uočavamo tri podtipa u zavisnosti od toga da li je glagolski kolokat punoznačni glagol, semikopulativan glagol ili takozvani višočlani glagol.

3.2.1. Prva grupa: *punoznačni glagol + imenica i njihovo prevođenje*

Prvu grupu ovih kolokacija čine leksički spojevi u kojima je glagolski kolokat punoznačni glagol. Prema Hill (2000) kolokacije u ovom modelu imaju centralnu ulogu, a pošto se informacije obično nalaze uz imenice, predstavljaju najpogodniji model za istraživanje (Lewis, 2000).

Punoznačnost je glavni kriterijum po kojem su ovi glagoli izdvojeni u posebnu grupu. Po definiciji „punoznačnost“ ukazuje na to da takvi glagoli imaju „potpuno (leksičko) značenje“ (Simeon 1969: 234). Međutim, njihova polisemičnost se razrešava u različitim binarnim spojevima u kojima kolokat izražava jedno od svojih značenja što je posledica odnosa nastalih upravo u toj kolokaciji. Tako je *deliver documents*, URUČITI DOKUMENTE (Cvejić, 2006), a *deliver goods*, ISPORUČITI ROBU (Cvejić, 2006). Međutim, u kolokaciji *deliver a speech* glagol se prevodi sa ODRŽATI GOVOR (Ristić, Simić, Popović, 2007). Slično je i sa glagolom *impose*. U kolokaciji sa svakom od imenica *tax*, *ban*, *duty* i *fine* ovaj glagol ostvaruje neku nijansu značenja: *impose a tax*, UDARITI POREZ (Ristić, Simić & Popović, 2007), *impose a ban*, STAVITI ZABRANU, *impose a fine*, NAMETNUTI PLAĆANJE KAZNE (Simurdić, 2006). Slično je i sa glagolom *draw*, koji uz imenicu *account* označava TERETITI RAČUN (Cvejić, 2006), uz imenicu *cheque*, VUĆI ČEK (Simurdić, 2006), uz imenicu *salary*, PRIMATI PLATU (Simurdić, 2006), ali zato uz imenicu *conclusion* znači IZVUĆI ZAKLJUČAK (Simurdić, 2006). Očigledno da različita značenja jedne reči dolaze do izražaja u kontekstu sa drugim rečima, a da smisao koji nije aktiviran u datoj kolokaciji ostaje u pozadini. Na taj način kolokacije u velikoj meri daju svoj doprinos u razrešavanju polisemije reči od kojih se sastoje.

Ustaljenost spoja u gorenavedenim primerima punoznačnih glagola sa imenicama nije strogo fiksirana. To ukazuje na veliki kolokacioni opseg glagola koji

smo naveli. Međutim, postoje i primeri kod kojih je kolokacioni opseg mnogo suženiji. Jedan primer je imenica *fraud* [THE CRIME OF GAINING MONEY OR OTHER BENEFITS BY DECEIT OR TRICKERY] koja kolocira jedino sa glagolima *perpetrate* i *commit*. Glagol *perpetrate* [TO DO SOMETHING THAT IS MORALLY WRONG OR ILLEGAL] i *commit* [TO DO SOMETHING WRONG OR ILLEGAL] kolociraju sa imenicama koje imenuju nedozvoljene radnje, tj. imenice koje označavaju kriminalne postupke (*commit / perpetrate crime, commit / perpetrate forgery, commit / perpetrate suicide*). Ove kolokacije pripadaju više terminologiji prava i zakonodavstva, ali ih spominjemo ovde jer su u vezi sa kriminalnom radnjom koja se odnosi na nepošteno sticanje novca. Kolokacije *commit crime* i *perpetrate crime* se prevode sa IZVRŠITI ZLOČIN (obe Cvejić, 2006) a *commit fraud* i *perpetrate fraud* UČINITI PRONEVERU.

Prevođenje. Iz navedenih primera može da se vidi da se prilikom prevođenja kolokacija tipa punoznačni glagol + imenica ispoljava polisemičnost određenih glagola, a da prevod zavisi od toga sa kojom imenicom kolocira. Tako se *issue a loan*, prevodi sa IZVODITI OBVEZNICU RADI ZAJMA (Cvejić, 2006), a *issue a certificate*, IZDATI POTVRDU (Cvejić 2006). Isti je slučaj i sa glagolom *gain*, pa kolokaciju *gain an advantage*, prevodimo sa IMATI PREDNOST (Cvejić 2006), *gain one's living*, ZARAĐIVATI ZA ŽIVOT (Ristić, Simić & Popović, 2007), *gain wealth*, STEĆI BOGATSTVO (Ristić, Simić & Popović, 2007) što sve pokazuje da kolokacioni spoj pomaže da se razreši polisemično značenje pojedinih reči.

Neki glagoli dobili su nova značenja i koriste se u novim kolokacijama. Takav je npr. glagol *launch* čije primarno značenje se ostvaruje uz imenicu *boat* gde glagol znači [TO PUT IT INTO WATER FOR THE FIRST TIME AFTER IT HAS BEEN BUILT], a prevodni ekvivalent je PORINUTI BROD (Ristić, Simić & Popović, 2007). Razvojem tehnologije ovaj glagol je u engleskom jeziku počeo da kolocira sa imenicama *rocket, missile, ili satellite*, u značenju [TO SEND IT INTO THE AIR OR INTO SPACE], a na srpski se prevodio sa LANSIRATI, što je primer adaptiranog anglicizma u našem jeziku. Značenje koje smo naveli postepeno je gubilo svoj primarni status. *Longman Dictionary of Contemporary English* (2003) beleži da je ovo značenje treće po redu, a da je primarno [TO START SOMETHING, USUALLY SOMETHING BIG AND IMPORTANT], dok je sekundarno [TO MAKE A NEW PRODUCT]. Ovaj glagol je samo delimično stekao polisemičnost u srpskom jeziku tako da kolokacija *launch a new product*, ima prevodni ekvivalent IZBACITI NOVI PROIZVOD (Cvejić, 2006), iako se može čuti i prevod LANSIRATI NOVI PROIZVOD. Međutim, *LANSIRATI ORGANIZACIJU za kolokaciju *launch a new organization*, ne bi bio prihvatljiv prevod, kao ni *LANSIRATI SANKCIJE za *launch sanctions*. U ovim kolokacijama ne koristi se glagol LANSIRATI, nego glagoli koji ukazuju na početak, te se kolokacija *launch a new organization* prevodi sa OSNOVATI ORGANIZACIJU (Simurdić, 2006); *launch a campaign*, ZAPOČETI KAMPANJU (Cvejić, 2006); *launch sanctions* se prevodi sa UVESTI SANKCIJE (Simurdić, 2006), a *launch an appeal* prevodi sa ULOŽITI ŽALBU. Očigledno je da ovaj glagol nije razvio kolokacioni opseg u srpskom jeziku, bar ne onakav kakav ima u engleskom, te se u prevodu pribegava glagolima koji već postoje i njihovim kolokacijama.

Kolokacije se najčešće prevode upotrebom odgovarajuće kolokacije srpskog jezika, kao u *yield a profit*, DONETI PROFIT (Simurdić, 2006); *cancel a contract*, RASKINUTI SPORAZUM (Cvejić, 2006); *abolish tax*, UKINUTI POREZ (Cvejić, 2006). Ponekad su to adaptirani oblici anglicizma kod oba kolokata, npr. *accumulate capital*, AKUMULISATI KAPITAL (Simurdić, 2006)). U nekim prevodima binarna kolokacija u srpskom ne postiže se potpuna ekspresivnost koja postoji u engleskom. Npr. kolokacija *swipe a card*, prevodi se sa PROVUĆI KARTICU, međutim glagol u srpskom PROVUĆI ne sadrži i sememu [QUICKLY] koja jeste sadržana u glagolu *swipe*. Ovaj deo se, u najvećem broju slučajeva, nauči iz prakse, a najbolje to znaju oni koji u prodavnicama rade za kasom - kada aparat ne prihvati podatke ako kartica nije provučena dovoljno velikom brzinom.

3.2.2. Druga grupa: kopulativni / semikopulativan glagol + imenica i njihovo prevođenje

Druga grupa kolokata tipa glagol + imenica sastoji se od kolokacija u kojima je glagolski kolokat kopulativni ili semikopulativni. To su spojevi sa glagolima *do, have, make, give, take, meet, set, put, turn, effect* itd. Navešćemo nekoliko primera iz našeg korpusa: *make money*, ZARADITI NOVAC (Ristić, Simić & Popović, 2007), *do a task*, IZVRŠITI ZADATAK, *have benefit*, IMATI KORISTI, *take action*, PREDUZETI KORAKE (Cvejić, 2006), *give a permission*, DATI DOZVOLU (Cvejić, 2006), *meet a demand*, ZADOVOLJITI POTRAŽNJU (Cvejić, 2006).

U nekim kolokacijama ovog tipa postoji mogućnost da se značenje izraza zameni jednom reči, engleskim glagolom čiji je koren isti kao i kod imeničkog kolokata. Npr. *make a calculation*, može da se kaže *calculate*, IZRAČUNATI; *make a decision*, može da se kaže *decide*, ODLUČITI; *make a payment*, može da se kaže *pay*, PLATITI; *make a contribution*, može da se kaže *contribute*, DOPRINETI; *make an agreement*, može da se kaže *agree*, SPORAZUMETI SE.

Ova pojava zaokupila je pažnju više lingvista. Pojedini je nazivaju deplecijom ili semantičkom istrošenosti. Jedan od njih je Zgusta (1991). On navodi primer glagola *take*, UZETI u različitim kontekstima, npr. *take offence*, UVREDITI SE (Ristić, Simić & Popović, 2007). O tome piše i Dragičević (2007) i konstatuje da posebna upotreba semantički istrošenih reči ponekad daje utisak da je njihovo značenje posledica polisemije. Međutim, radi se o pojavi koja je slična polisemiji, što se naziva deplecijom ili semantičkom istrošenosti. „Ta nejasna, široka semantika reči, uz mogućnost upotrebe u najrazličitijim kolokacijama, obično je znak deplecije“ (Dragičević, 2007). Bartsch (2004) to naziva deleksikalizacijom. Primećuje da je jedan kolokat deleksikalizovan, tj. izgubio je svoje nezavisno značenje u potpunosti ili delimično, dok ga je drugi zadržao. Kolokat koji je zadržao svoje značenje je na neki način modifikovan deleksikalizovanim kolokatom koji podržava konstrukciju i doprinosi značenju drugog kolokata. Iako se čini da je kolokat izgubio svoje značenje on nije u potpunosti prazan, jer se ne može bilo koji glagol vezati uz glavni. Npr., može se reći *give an answer, provide an answer, supply an answer*, ali ne postoji kolokacija **do an answer*, iako nam se čini da nema razloga zbog čega ovo ne bi bilo moguće. Dakle, i ovde dolazi do izražaja kolokabilnost koja ne zavisi od značenja. To je ujedno i smisao Radovanovićeve tvrdnje: „Sintaksički modeli s dekomponovanim predikatom, u funkcionalnim stilovima u kojima se frekventnije pojavljuju, pokazuju i tendenciju frazeologiziranja, tačnije, obrazuju se relativno

stalne veze određenih deverbativnih imenica sa odgovarajućim kopulativnim, odnosno semikopulativnim glagolima“ (Radovanović, 1977).

Ljiljana Gotštajn navodi nešto drugačiji naziv kolokacije ovog tipa. „Prividnom kolokacijom mogao bi se nazvati onaj spoj reči u kojem samo glavni kolokat nosi leksičko značenje i koji se najčešće može svesti na taj glavni kolokat, npr. *make a contribution = contribute*, DATI DOPRINOS; *lay stress = stress*, STAVITI NAGLASAK; *give an explanation = to explain*, DATI OBJAŠNENJE“ (Gotštajn, 1986).

U svom istraživanju Felbabov (1988) primećuje da se ova pojava, koju naziva dekomponovanje, može uočiti u sociološkim tekstovima, ali se ne mogu sve kolokacije tipa semikopulativni glagol / glagol kopula + imenica smatrati rezultatom procesa dekomponovanja predikata. Stoga zaključuje da je “značajno pomenuti da kolokacija ovoga tipa nije potpuni sinonim, niti je komutabilna, u određenoj vrsti teksta, sa punoznačnom glagolskom leksemom iz koje je gramatički nastala” (Felbabov, 1988). Ovo je u skladu sa zaključcima Bećar da “izrazi ‘donositi odluke’, ‘donositi zaključke’, ‘donositi rešenje’ i slično nisu prosto sinonimi glagola ‘odlučivati’, ‘zaključivati’, ‘rešavati’. Njihova semantička specifičnost je u tome što naglašavaju vršenje nekih konkretnih poslova čiji su rezultati opipljivi (tj. materijalizovani) dok se akcija označena pomenutim glagolima interpretira, naprotiv, u apstraktnijem smislu” (Bećar, 1973). Prilikom prevođenja kolokacija u terminologiji poslovnog engleskog veoma je bitno imati ovaj momenat u vidu.

Prevođenje. Kolokacije iz ove grupe moguće je prevesti jednom reči koja obuhvata značenja oba engleska kolokata, npr. *do business*, POSLOVATI (Cvejić, 2006); *make a choice*, ODABRATI (Cvejić, 2006), *make a delivery*, ISPORUČITI (Cvejić, 2006), *effect a delivery*, ISPORUČITI (Simurdić, 2006), *take notes*, ZABELEŽITI (Ristić, 2006); *take advantage*, ISKORISTITI (Cvejić, 2006). U analizi prevoda naišli smo na primere koji mogu da se prevedu na oba načina: uz upotrebu jedne reči, i uz upotrebe dve, kao na primer *make a complaint*, REKLAMIRATI (Cvejić, 2006), ali i PODNETI ŽALBU (Cvejić, 2006); *make a contribution*, DOPRINETI (Cvejić, 2006), ali i DATI DOPRINOS (Cvejić, 2006). Međutim, veći broj primera se prevodi odgovarajućom kolokacijom u srpskom jeziku, što zahteva poznavanje oba jezika, jer kolokacija u engleskom jeziku ima odgovarajuću kolokaciju u srpskom. To se ogleda u sledećim primerima: *make contact*, USPOSTAVITI KONTAKT; *make a contract*, SKLOPITI UGOVOR; *make a gain*, OSTVORITI DOBIT (Simurdić, 2006); *make an offer*, DONETI PONUDU, (Cvejić, 2006); *make a profit*, OSTVARITI ZARADU (Cvejić, 2006), *take the chance*, IZLOŽITI SE RIZIKU; *take a decision*, DONETI ODLUKU (Cvejić, 2006).

3.2.3. Treća grupa: višočlani glagoli + imenica i njihovo prevođenje

Ono što smo označili kao treću grupu u kolokacijama tipa glagol + imenica su one u kojima je glagolski kolokat višočlan, tj. glagolske sintagme koje predstavljaju spoj jednog leksičkog glagola i najmanje jedne partikule (priloga ili predloga) u funkciji njegovog modifikatora (Prčić, 2008) (npr. *break up a monopoly*, UKINUTI MONOPOL; *fall into recession*, UPASTI U RECESIJU; *go into production*, UČI U PROIZVODNJU; *make up a deficit*, POKRITI DEFICIT). Neki višočlani glagoli imaju izraženu polisemiju koja se razrešava u kolokacionom spoju (*carry out an*

obligation, ISPUNITI OBAVEZU; *carry out a reform*, SPROVESTI REFORMU; *carry out a task*, IZVRŠITI ZADATAK).

Prevođenje. Ova grupa kolokacija se najčešće prevodi odgovarajućom kolokacijom u srpskom jeziku pri čemu se višičlani glagol engleskog jezika prevodi jednom leksemom u srpskom. Prevodni ekvivalent kolokacije zavisi od glagola sa kojim imenica kolocira. Evo nekoliko primera sa prevodom: *draw up a contract*, SASTAVITI UGOVOR (Cvejić, 2006); *draw up a budget*, RASPOREDITI BUDŽET (Cvejić, 2006); *bring down inflation*, OBUZDATI INFLACIJU (Cvejić, 2006); *cut down expenses*, SMANJITI TROŠKOVE (Cvejić, 2006); *exempt from taxes*, OSLOBODITI POREZA (Cvejić, 2006); *turn down an offer*, ODBITI PONUDU (Cvejić, 2006). Ima i primera gde se, pored glagola, može naći i predlog u srpskom, npr. *come into effect*, STUPITI NA SNAGU (Cvejić, 2006); *enter in the minutes*, UNETI U ZAPISNIK (Cvejić, 2006). U nekim slučajevima postoje odstupanja od ovog pravila, te se prevodni ekvivalent sastoji od više reči, kao u *default on a loan*, NE ISPUNITI OBAVEZU ISPLATE DUGA (Simurdić, 2006); *apply for a credit*, PODNETI ZAHTEV ZA KREDIT. Moguće su sinonimne kolokacije kod kojih je glagol isti, a predlog različit, kao u *pay back a debt*, *pay off a debt*, obe: OTPLATITI DUG (oba prevoda Simurdić, 2006).

3.3. Kolokacije tipa: pridev + imenica

Tip pridev + imenica predstavlja veoma brojnu grupu kolokacija. Iako ovo istraživanje nije obuhvatilo dovoljno veliki broj primera, niti se bavi statističkom obradom, podaci drugih istraživanja (npr. Felbabov, 1988) govore o tome da je ova grupa, posle kolokacija tipa glagol + imenica, drugi najfrekventniji tip. Ovu veliku grupu kolokacija takođe možemo da posmatramo na nekoliko načina i da je shodno tome podelimo u podvrste prema različitim kriterijumima.

Pridev (sekundarni kolokat) kao reč koja bliže određuje imenicu (prvi kolokat) u spojevima korpusa iz oblasti poslovne ekonomije u najvećem broju se javlja u doslovnom smislu: *well-known brand*, POZNATA MARKA (Ristić, Simić & Popović, 2007); *accurate data*, PRECIZAN PODATAK; *fixed budget*, STALNI BUDŽET (Cvejić, 2006); *obsolete equipment*, ZASTARELA OPREMA. U izvesnom broju primera u korpusu primećujemo i preneseno značenje prideva, kao npr. u *booming market*, PROCVALO TRŽIŠTE; *creeping inflation*, PUZAJUĆA INFLACIJA (Cvejić, 2006); *shallow recession*, POVRŠNA RECESIJA; *looming shortage*, NASTUPAJUĆA NESTAŠICA. Kod prideva u prenesenom značenju koriste se osobine i karakteristike koje se obično pripisuju živim bićima, kao u *crippling debt*, DUG KOJI PARALIŠE, ili životinjama u kolokaciji *galloping inflation*, GALOPIRAJUĆA INFLACIJA (Cvejić, 2006).

Pridevi koji se javljaju u kolokacijama su prosti, izvedeni ili složeni. Primere prostih prideva vidimo u kolokacijama: *tight budget*, OSKUDAN BUDŽET; *abundant resources*, BOGATI RESURSI; *immense quality*, OGROMAN KVALITET; *hefty premium*, VELIKA PREMIJA; *exorbitant rent*, PREVISOKA ZAKUPNINA. Primeri izvedenih prideva mogu se naći u kolokacijama *achievable goal*, DOSTIŽAN CILJ; *economic recovery*, OŽIVLJAVANJE PRIVREDE (Cvejić, 2006); *economic aid*, EKONOMSKA POMOĆ (Cvejić, 2006); *bilateral agreement*, BILATERALNI SPORAZUM (Cvejić, 2006). Složene prideve nalazimo u primerima *overdrawn account*, PREKORAČENI RAČUN (Cvejić, 2006); *runaway inflation*, NEZADRŽIVA INFLACIJA (Cvejić, 2006); *full-time employment*, PUNA ZAPOSLENOST (Cvejić, 2006); *part-time job*, HONORARNI POSAO (Cvejić, 2006).

Kolokacije tipa pridev + imenica možemo da delimo prema vrsti prideva koji je prvi kolokat. Tako imamo dve grupe kolokacija: 1. sa opisnim pridevom, i 2. sa participom sadašnjim/prošlim u pridevskoj funkciji.

3.3.1. *Pridev (opisni) + imenica i njihovo prevođenje*

Opisni pridevi u terminologiji poslovne ekonomije imaju različiti kolokacioni raspon. U primerima obuhvaćenim ovim korpusom možemo primetiti da postoje pridevi malog kolokacionog opsega (npr. *lucrative, sluggish, shooody*), međutim, daleko su brojniji oni čiji je kolokacioni opseg velik. Takvi su pridevi *big, enormous, good, great, heavy, high, huge, important, large, low, major, small, poor* i dr. Ovi pridevi, sami po sebi, nisu deo terminologije, ali čine terminološku kolokaciju zbog kolokacionog odnosa sa terminom s kojim stupaju u odnos. Zbog toga pridev *big* može da se uvrsti u ovu grupu, jer je primarni kolokat termin iz oblasti poslovne ekonomije (*big acquisition, big bank, big bill, big client, big debt, big company, big customer, big discount*, itd.) kao i pridev *heavy* (*heavy charge, heavy debt, heavy discount, heavy duty*, itd.) (Orčić, 2014). Ova svojstva su karakteristična kako za prideve u engleskom, tako i za prideve u srpskom jeziku (Pervaz, 1984-1985).

Među one koji imaju veliki kolokacioni opseg, ali pripadaju različitim terminologijama, mogli bismo da uvrstimo prideve *foreign, international, local, national, prompt, multinational*. Pridevi koji iz ove oblasti, a deo su kolokacija jesu *commercial, economic, financial, profitable, refundable*, itd.

Prevođenje. Kada govorimo o prevođenju kolokacija tipa pridev (opisni) + imenica možemo reći da se one prevode reč za reč kada za njih postoji odgovarajuća kolokacija u srpskom, npr. *liberal economics*, SLOBODNA PRIVREDA, *enormous amount*, OGROMNA SVOTA, *dire shortage*, STRAHOVITA NESTAŠICA, *convertible currency*, KONVERTIBILNA VALUTA (Cvejić, 2006), *void contract*, NIŠTAVAN UGOVOR (Cvejić, 2006), *lucrative business*, UNOSAN POSAO (Cvejić, 2006), *compulsory insurance*, OBAVEZNO OSIGURANJE (Cvejić, 2006), *spare cash*, PREOSTATAK NOVCA, *paltry amount*, BEDNA SUMA. Međutim, to nije uvek slučaj. Poseban problem predstavljaju polisemični pridevi koji u kolokaciji sa imenicom pokazuju drugačija značenja. Ova pojava zadaje poteškoće prilikom prevođenja, jer se u rečnicama ne mogu naći mnoge kolokacije iz ove oblasti. Radi ilustracije navešćemo nekoliko primera.

Pridev *casual* označava [SOMETHING THAT HAPPENS OR IS DONE BY CHANCE OR WITHOUT PLANNING] prevodi se drugačije u različitim kolokacijama: *casual employment*, POVREMENO ZAPOSLENJE (Cvejić, 2006), *casual meeting*, SLUČAJAN SASTANAK (Ristić, Simić & Popović, 2007), *casual labourer*, NADNIČAR (Ristić, Simić & Popović, 2007), *casual expenses*, NEREDOVNI TROŠKOVI (Ristić, Simić & Popović, 2007). Pridev *dull* [SOMEONE OR SOMETHING THAT DOES NOT SEEM TO HAVE ANY INTERESTING FEATURES] prevodi se različito u zavisnosti od imenice sa kojom kolocira. Tako će se u neterminološkim kolokacijama *dull book*, prevesti kao NEZANIMLJIVA KNJIGA (Ristić, Simić & Popović, 2007), *dull sight*, SLAB VID (Ristić, Simić & Popović, 2007), *dull light*, MUTNA SVETLOST (Ristić, Simić & Popović, 2007), *dull colour*, NEODREĐENA BOJA (Ristić, Simić & Popović, 2007), ali *dull pain*, POTMULI BOL (Ristić, Simić &

Popović, 2007), *dull razor*, TUP BRIJAČ (Ristić, Simić & Popović, 2007), *dull weather*, TMURNO VREME (Ristić, Simić & Popović, 2007). Međutim, u kolokaciji *dull market* prevodni ekvivalent je SLABO TRŽIŠTE (Cvejić, 2006). Pridev *slack* u kolokaciji *slack season* u prevodu je MRTVA SEZONA (Cvejić, 2006), međutim prevod za kolokaciji *slack business* je SLABI POSLOVI (Cvejić, 2006). Pridev *easy* se prevodi različito, u zavisnosti od kolokacije, pa je *easy market*, POVOLJNO TRŽIŠTE (Cvejić, 2006), *easy money*, LAKO ZARAĐEN NOVAC (Cvejić, 2006). Pridev *hard* takođe ima više značenja koja postaju očigledna u kolokacijama *hard work*, TEŽAK POSAO (Cvejić, 2006), *hard blow*, SNAŽAN UDARAC (Ristić, Simić & Popović, 2007), u kolokaciji *hard cash* označava GOTOV NOVAC (Cvejić, 2006), ali *hard labour*, PRINUDNI RAD (Ristić, Simić & Popović, 2007).

Možemo da zaključimo da prevođenje kolokacija tipa pridev (opisni) + imenica zahteva konsultovanje dobrih rečnika. Međutim, u slučajevima kada rečnik ne daje prevodni ekvivalent dobar prevod može se ostvariti samo uz dobro poznavanje terminologije.

3.3.2. *Pridev (particip sadašnji/prošli) + imenica i njihovo prevođenje*

Funkciju prideva u kolokatu tipa pridev + imenica može da vrši i particip sadašnji, kao i particip prošli. Primeri za particip sadašnji su kolokacije: *impending shortage*, NASTUPAJUĆA NESTAŠICA; *leading brand*, VODEĆA MARKA; *falling prices*, PADAJUĆA CENA.

Primeri za particip prošli su: *blocked currency*, BLOKIRANA VALUTA (Cvejić, 2006); *fierced competition*, ŽESTOKA KONKURENCIJA (Cvejić, 2006); *written contract*, PISMENI UGOVOR (Cvejić, 2006); *agreed agenda*, DOGOVORENI DNEVNI RED.

Prevođenje. Kolokacije ovoga tipa ne predstavljaju problem prilikom prevođenja. U najvećem broju slučajeva prevode se doslovno, reč za reč, kao što je to prikazano u navedenim primerima. Međutim, ponekad su primeri metaforični, kao u primerima *spiralling inflation*, SPIRALNA INFLACIJA, *galloping inflation*, GALOPIRAJUĆA INFLACIJA (Cvejić, 2006). Kada se radi o takvim kolokacijama primenjuju se tri metode: a) metafora u engleskom prevodi se identičnom metaforom u srpskom (iste ili drugačije sintaksičke strukture), b) metafora u engleskom prevodi drugačijom metaforom u srpskom, i c) koristi se parafraza ili opisni prevod (Orčić & Gorčević, 2017).

3.4. *Kolokacije tipa: a + imenica₁ + of + imenica₂ i njihovo prevođenje*

Ovaj tip leksičkih kolokacija karakterističan je po konstrukciji dve imenice, pri čemu prvoj prethodi neodređeni član *a*, a drugoj prethodi prepozicija *of*, tj. prepozicija se nalazi između imenice₁ i imenice₂. Ova grupa kolokacija može da se podeli na nekoliko načina.

Jedna podela se odnosi na semantiku kolokacija gde prvu grupu čine one koje označavaju velike celine kojima imenica pripada. U korpusu koji je predmet našeg istraživanja primeri su: *a set of data*, SKUP PODATAKA, *a volume of work*, OBIM POSLA, *a plan of campaign*, PLAN KAMPANJE. Druga grupa sastoji se od kolokacija koje imenuju specifične, konkretne manje jedinice onoga što je veliko, ili opšte: *an item of expenditure*, STAVKA POTROŠNJE, *an amount of compensation*, IZNOS KOMPENZACIJE, *an amount of money*, SVOTA NOVCA, *a piece of data*, PODATAK. U ovoj grupi kolokacija moguća je transformacija po modelu *a + imenica₁ + predlog + imenica₂* u *imenica₂ + imenica₁*, tako da imamo: *a member of staff* = *a staff member*,

a channel of distribution = a distribution channel, an amount of compensation = a compensation amount. Međutim, ova transformacija ne može da se sprovede u svim kolokacijama: *an amount of expenditure* ne može da se transformiše u **an expenditure amount*; *a rate of investment* ne može da se bude **an investment rate*; *a rate of expansion*, ne može da bude **an expansion rate*, niti *a level of demand*, **a demand level*.

Druga podela se bazira na semantičkoj odlici prvog imeničkog kolokata (Felbabov, 1988), te jednu grupu čine kolokacije u kojima je prvi imenički kolokat deverbativna imenica, npr. *a payment of debt*, VRAĆANJE DUGA (Cvejić, 2006), *a burden of debt*, OPTEREĆENJE DUGOM (Cvejić, 2006), *a level of employment*, NIVO ZAPOSLENOSTI. „Radovanović (1977: 53) konstatuje da je deverbativnost moguće shvatiti i u semantičkom, a ne samo morfološkom smislu. Za analizu kolokacija nije od bitnog značaja kako je neka imenica morfološki izvedena iz nekog glagola, već to da je semantički ekvivalentna nekom glagolu istog korena“ (Felbabov, 1988: 110).

Drugu grupu kolokacija u okviru ove vrste podele sačinjavaju kolokacije tipa imenica + predlog + imenica gde je prvi kolokat upotrebljen u svom metaforičkom značenju (npr. *a conflict of interest*, SUKOB INTERESA (Cvejić, 2006), *a flow of investment*, DINAMIKA ULAGANJA (Cvejić, 2006), *a set of proposal*, SKUP PREDLOGA, *a class of shares*, ROD AKCIJA (Cvejić, 2006), *a stream of traffic*, TOK SAOBRAĆAJA). Metafora nije česta pojava u terminologiji, ali je ipak moguća. Sreće se u kolokacijama ovoga tipa jer samo sekundarni, tj. zavisni kolokat pokazuje preneseno značenje (Nejgebauer, 1982), što je dopustivo za kolokacije. Metaforičnost jednog elementa kolokacije ne umanjuje njegovu transparentnost, tako da je kolokacija i pored toga razumljiva, što nije slučaj sa idiomom gde su oba elementa metaforičnog značenja.

Prevođenje. Kolokacije prvog tipa (kolokacije koje označavaju velike celine) prevode se prevodnim ekvivalentima u srpskom jeziku za šta je potrebno poznavanje terminologije. Najčešće je to odgovarajućim spojem dve reči. Međutim, ovo pravilo ne može da se primeni u svim slučajevima. Npr. kolokacija *a piece of data* prevodi se jednom reči PODATAK, *a piece of merchandise*, sa PROIZVOD. Prilikom prevoda kolokacija gde je prvi imenički kolokat deverbativna imenica moguće je na srpskom zadržati tip engleske kolokacije, pa i deverbativnost prvog imeničkog kolokata (npr. *a settlement of debt*, IZMIRENJE DUGA (Cvejić, 2006) = *to settle a debt*, IZMIRITI DUG). U ovim kolokacijama u srpskom jeziku funkcija predloga u engleskoj kolokaciji iskazana je odgovarajućom padežnom formom drugog imeničkog kolokata (Felbabov, 1988). Metaforičnost kolokacija odražava se i u prevodima. Drugi kolokat, čije značenje nije preneseno, prevodi se doslovno. Međutim, prvi imenički kolokat u engleskoj kolokaciji, čije značenje je preneseno, prevodi se imenicom i postiže se ista asocijacija, kao u gorenavedenim primerima.

3.5. Kolokacije tipa: prilog + pridev i njihovo prevođenje

U kolokacijama koje su obuhvaćene našim korpusom nailazimo i na primere tipa prilog + pridev, kao što su primeri *environmentally clean*, EKOLOŠKI ČIST, *very efficient*, VEOMA DELOTVORAN, *extremely expensive*, IZUZETNO SKUP, *extremely profitable*, IZUZETNO PROFITABILAN, *hugely expensive*, PRETERANO SKUP.

Iako naš korpus ne obuhvata veliki broj, kolokacije ovoga tipa su prisutne u oblasti koju istražujemo. Razlog može da bude činjenica što u terminologiji imenice i glagoli predstavljaju glavne nosioce značenja, pa su to vrste reči koje se u takvim tekstovima najčešće nalaze. Ipak, kolokacije ovoga, petog, tipa vrše svojevrsnu funkciju. Npr. u kolokacijama koje koriste pridev *effective*, primećuje se izvesna gradacija koja se ogleda u priložima u sledećim kolokacijama: *fairly effective*, PRILIČNO USPEŠAN, *enormously effective*, ENORMNO USPEŠAN, *extremely effective*, KRAJNJE USPEŠAN, *remarkably effective*, UPADLJIVO USPEŠAN. U tom smislu ova vrsta kolokacija ima svojevrsno mesto u terminološkom izražavanju jer detaljnije ukazuje na nijanse jednog kvaliteta, tj. osobine termina koji je opisan pridevom.

Prevođenje. Kolokacije tipa prilog + pridev prevode se reč za reč (*relatively expensive*, RELATIVNO SKUP, *fundamentally similar*, FUNDAMENTALNO SLIČAN, *highly profitable*, VISOKO PROFITABILAN). Problem može da predstavlja prevođenje prideva koji u srpskom jeziku imaju slična značenja. Npr. pridev *effective*, znači DELOTVORAN, UPEČATLJIV, SPOSOBAN (Cvejić, 2006), što je slično pridevu *efficient* koji znači SPOSOBAN, STRUČAN, KOMPETENTAN, USPEŠAN (Cvejić, 2006).

3.6. Kolokacije tipa: glagol + prilog i njihovo prevođenje

U korpusu koji se odnosi na terminologiju iz oblasti poslovne ekonomije izdvojili smo izvestan broj kolokacija po modelu glagol + prilog. Glagoli obuhvaćeni ovim korpusom su punoznačni kao što su *manage actively*, AKTIVNO UPRAVLJATI, *earn consistently*, DOSLEDNO ZARAĐIVATI, *produce effectively*, USPEŠNO PROIZVODITI, *accumulate steadily*, NEPREKIDNO NAGOMILAVATI, *estimate reliably*, POUZDANO PROCENITI.

Prilozi su leksički povezani sa glagolom i dodaju informaciju o načinu i intenzitetu na koji se radnja obavlja. Koriste se u funkciji modifikatora koji, s obzirom na položaj u kojem se nalaze u odnosu na glagol, mogu biti premodifikatori i postmodifikatori. Pažljivom analizom priloga u našem korpusu priloge možemo da svrstamo na one koji ukazuju na način na koji se radnja obavlja (*advertise heavily*, PRETERANO REKLAMIRATI; *borrow excessively*, PRETERANO POZAJMLJIVATI; *evaluate continually*, NEPREKIDNO OCENJIVATI; *estimate precisely*, TAČNO PROCENITI; *evaluate thoroughly*, TEMELJITO OCENITI; *gain steadily*, SIGURNO STEĆI; *implement successfully*, USPEŠNO SPROVESTI; *increase slightly*, BLAGO POVEĆAVATI; *transfer successfully*, USPEŠNO PREBACITI); učestalost i brzinu (*accumulate quickly*, BRZO AKUMULIRATI; *declare promptly*, ODMAH PROGLASITI; *decline sharply*, BRZO OPASTI; *employ frequently*, ČESTO ZAPOŠLJAVATI; *gain rapidly*, NAGLO STEĆI; *gain slowly*, POLAKO STEĆI; *gain suddenly*, IZNENADA STEĆI); kao i intenzitet (*expand considerably*, ZNATNO PROŠIRITI; *advertise widely*, NADALEKO REKLAMIRATI; *expand greatly*, IZUZETNO PROŠIRITI). U pogledu distribucije priloga unutar kolokacije neki prilozi se javljaju ispred, a neki iza glagola, ali postoje i oni koji se javljaju na obe pozicije.

Prevođenje. U prevođenju kolokacija ovog tipa može se primetiti da se najčešće prevode reč za reč. Treba napomenuti da u engleskom jeziku prilog može da dođe i ispred i iza glagola u skladu sa gramatičkim pravilima. U srpskom jeziku prilog može biti i iza i ispred glagola (npr. *evaluate accurately* može da se prevede sa ISPRAVNO OCENITI, ali i OCENITI ISPRAVNO; *organize carefully*, PAŽLJIVO ORGANIZOVATI, ali i ORGANIZOVATI PAŽLJIVO; *expand radically*, RADIKALNO PROŠIRITI, ali i PROŠIRITI RADIKALNO).

U srpskom jeziku najčešće se primenjuje pravilo prevođenja reč za reč, međutim određene kolokacije zahtevaju drugačije rešenje (npr. *finance entirely*, FINANSIRATI U POTPUNOSTI; *benefit enormously*, IMATI OGROMNU KORIST; *exceed vastly*, PREMAŠITI U VELIKOJ MERI; *exceed greatly*, PREMAŠITI U VELIKOJ MERI; *postpone indefinitely*, ODLOŽITI NA NEODREĐENO VREME).

ZAKLJUČAK

Kolokacije predstavljaju grupu višočlanih spojeva reči kojima se u poslednje vreme sve više pridaje pažnja. Kombinacijom imenica, glagola, prideva i priloga dobijaju se kombinacije koje se mogu kategorisati na više različitih načina sa manjim ili većim brojem podgrupa, u našem slučaju u diskursu poslovnog engleskog. Prema morfosintaksičkom sastavu sagledane su kombinacije vrsta reči koje daju osnovne tipove kolokacija. Šest tipova kolokacija nastalih kombinacijom imenica, glagola, prideva i priloga na srpski jezik se prevodi na nekoliko načina: 1. prevođenje odgovarajućom kolokacijom (što se može primetiti kod kolokacija tipa punoznačni glagol + imenica, višočlani glagoli + imenice, neki opisni pridevi + imenica, neki primeri tipa a + imenica1 + of + imenica2); 2. prevođenje reč za reč (primeri kolokacija imenica + glagol, opisni pridevi + imenica, prilog + pridev, glagol + prilog); 3. upotreba jedne reči (kopulativni/semikopulativni glagoli + imenica, a + imenica1 + of + imenica2); 4. dve mogućnostiprevoda: jednom reči ili kolokacijom (neki primeri primeri iz tipa kopulativni/semikopulativni glagol + imenica); 5. upotreba više od dve reči (primećeno kod nekih primera tipa višočlani glagoli + imenica). Sve ovo navodi na zaključak da je za prevođenje kolokacija ne postoji jedan univerzalan šablon, te da je za uspešno prevođenje neophodno odlično poznavanje oba jezika, ali i stručne oblasti, posebno s obzirom na činjenicu da nam u tom poslu ne mogu pomoći rečnici.

Reference

- Bartsch, S. (2004). Structural and Functional Properties of Collocations in English - A corpus study of lexical and pragmatic constraints of lexical co-occurrence. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Bećar, D. (1973). O upotrebi zavisnih padeža u jeziku Statuta Gradskog saobraćajnog preduzeća u Novom Sadu. Prilozi proučavanju jezika, Vol. 9, 17-23.
- Benson, M. (1989). "The collocational dictionary and the advanced learner". In Tickoo, M. (ed.). Learner's Dictionaries: State of the Art, SEAMEO, 84-93.
- Benson, M. Benson, & E. Ilson, R. (1997). The BBI Dictionary of English Word Combinations. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company.
- Carter, R. (1987). Vocabulary. Applied Linguistic Perspective. London etc: Allen & Urwin.
- Cowie, A.P. (1981). The treatment of Collocations and Idioms in Learners' Dictionaries. Applied Linguistics, Vol. 2, No. 3, 223-35.
- Cvejić, M. (2006). Englesko-srpski i srpsko-engleski poslovni rečnik. Beograd: Prosveta.

- Dragičević, R. (2007). Leksikologija srpskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Felbabov, V. (1988). Kolokacije u književnom i sociološkom tekstu na engleskom jeziku: frekvencija tipova i njihova stilsko uslovljenost. Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnost, Novi Sad, 100-135.
- Filipović, R. (1990). Englesko-hrvatski ili srpski riječnik. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske.
- Firth, J. R. (1957). "A synopsis of linguistic theory 1933-1955." In Palmer, (ed.). Selected Papers of J.R. Firth, 1952-1959. Longman: Harlow.
- Gotštajn, Lj. (1986). Sinonimija u kolokacijama (sa primerima engleskog jezika naučne argumentacije). Novi Sad: Institut za strane jezike i književnost Filozofskog fakulteta.
- Hausmann, F.J. (1984). Wortschatzlernen ist Kollokationslernen: Zum Lehren und Lernen französischer Wortverbindungen. Praxis des neusprachlichen Unterrichts, Vol. 31: 395-406.
- Hausmann, F.J. (1985). „Kollokationen in deutschen Wörterbuch. Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels.“ In Bergenhotz, H., Mugdan, J. (eds.). Lexikographie und Grammatik. Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik in Wörterbuch, Lexicographica, comprehension in Series Major 3, 118-129.
- Hill, J. (2000). Revising priorities: from grammatical failure to collocational success. In Lewis, M. (ed.). Teaching Collocations: Further developments in the lexical approach. Hove, UK: Language Teaching Publication, 47-70.
- Hill, J., & Lewis, M. (2000). "Classroom strategies, activities and exercises." In Lewis, M. (ed.). Teaching Collocations: Further developments in the lexical approach. Hove, UK: Language Teaching Publication, 88-117.
- Lewis, M. (2000). "Introduction." In Lewis, M. (ed.). Teaching Collocations. Further Developments in the Lexical Approach. Hove: Language Teaching Publications, 8-9.
- Martyńska, M. (2004). "Do English learners know collocations?" *Investigationes Linguisticae*, Vol. XI, Poznań: 1-7.
- McIntosh, C. (ed.) (2009). Oxford Collocations Dictionary for Students of English. Oxford: Oxford University Press.
- Nejgebauer, A. (1982). Odlike kolokacija u engleskom jeziku. Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnost. Novi Sad: Filozofski fakultet, 4: 339-349.
- Nesselhauf, N. (2003). The use of collocations by advanced learners of English and some implications for teaching. *Applied Linguistics*, Vol. 24, No. 2, 223-242.
- Orčić, L. (2011). Morfosintaksičke karakteristike engleskih kolokacija u oblasti ekonomije i njihovi prevodni ekvivalenti. Neobjavljena doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Orčić, L. (2014). Collocations with the adjective heavy in business English. Engleski jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi. Zbornik u čast dr Draginje Pervaz. Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 389-398
- Orčić, L., & Gorčević, A. (2017). Metafore u terminološkim kolokacijama engleskog jezika i njihovo prevođenje. Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Prištini. Kosovska Mitrovica: Univerzitet u Prištini, 47/1, str. 199-216.
- Parkinson, D. (ed.) (2005). Oxford Business English Dictionary for Learners of English. Oxford: Oxford University Press.
- Pervaz, D. (1984-85). „O nekim kolokacijama sa pridevom 'težak.'“ Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXVII-XXVIII, Novi Sad, 603-608.
- Pervaz, D. (1988). „Kolokacija: od reči do termina“. Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Beograd, Vol. 18, No. 1, 59-67.
- Prčić, T. (2008). Semantika i pragmatika reči. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

- Prčić, T. (2014). Kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju. Engleski jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi. Zbornik u čast dr Draganje Pervaz. Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 419-442.
- Radovanović, M. (1977). Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika). Južnoslovenski filolog, Beograd, Vol. 23, 53-80.
- Ristić, S., Simić, Ž., Popović, V. (2007). Enciklopedijski englesko-srpski rečnik. Beograd: Prosveta.
- Simeon, R. (1969). Enciklopedijski riječnik lingvističkih naziva, Zagreb, Matica hrvatska.
- Simurdić, B. (2006). Rečnik bankarstva i finansija. Beograd: „Žarko Arbulj“.
- Smadja, F. (1993). Retrieving collocations from text: Xtract.“ Computational Linguistics, Vol. 19, No. 1, 143:177.
- Stojičić, V. (2010). Teorija kolokacija. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Summer, D. (ed.) (2003). Longman Dictionary of Contemporary English. Longman: Group UK England.
- Zgusta, L. (1991). Priručnik leksikografije, prevod i predgovor D. Šipka. Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

*Primljeno 15. februara 2018,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 24. avgusta 2018.
Elektronska verzija objavljena 22. oktobra 2018.*

Lidija Orčić je završila osnovne studije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, gde je i magistrirala, a i doktorirala. Bavi se istraživanjima jezičkih pojava u oblasti leksikologije engleskog jezika. Predaje stručne predmete na Studijskom programu Engleski jezik i književnost na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru.

MORPHOSYNTACTIC FEATURE OF COLLOCATIONS IN BUSINESS ENGLISH AND THEIR TRANSLATION INTO SERBIAN

Collocations are multi-word expressions whose importance has been increasingly recognized in the last several decades. This paper deals with the collocations in terminology of business English. The subject of research are six types of collocations (noun + verb, verb + noun, adjective + noun, a + noun1 + of + noun2, adverb + adjective, verb + adverb). The aim of this research is to find out what are the possible ways in translating these collocations. Observation and analyses are applied as research methods. The conclusion is that in translating them from English into Serbian several ways are possible. The collocations can be translated with an appropriate collocation, a translation word by word, or one word translation. In some examples we find two options: one word translation and a collocation in Serbian. Not frequent cases are the ones where more than two words are used, so they differ in construction from collocations in English.

Keywords: collocation, terminology collocation, translation, business English